LEFKOVICSÉK GYÁSZOLNAK

Magyar film (2024) 85 perc

- a film adatlapja: https://nfi.hu/filmek/lefkovicsek-gyaszolnak.html -

Ajánlás a film feldolgozásához

A film alkotói

Rendezte: Breier Ádám

Fényképezte: Dévényi Zoltán

Szereplők: Bezerédi Zoltán, Szabó Kimmel Tamás, Máhr Ágnes, Leo Gagel

Pedagógiai ajánlás

Ajánlott korosztály: 15-18 évesek

Kapcsolódó tartalmi területek: vallás, történelem, társadalomismeret, művészetek

Ajánlott pedagógiai forma: elsősorban nagyobb óraszámú projekt formájában ajánlom a film feldolgozását. A film alapos megértéséhez ugyanis nagyon sok előkészítő munka szükséges, amelyet a diákok, diákcsoportok önálló kiselőadásai, audiovizuális bemutatói tudnak igazán hatékonyan megvalósítani.

Ráadásul a zsidó kultúra sok tekintetben idegen, szigorú rituálékban megnyilvánuló világának bemutatása – ha nem akarjuk egzotikus konzum-utazássá varázsolni a film feldolgozását – is sok időt igényel, amelyet azonban nem lehet elkerülni az esetleges érzékenységek miatt.

A feldolgozás komolyan vétele azért is fontos, mert a filmes alkotók sok esetben próbálják humoros formában megjeleníteni az egyébként roppant súlyos mondanivalót – a filmes ajánlások furcsa módon vígjátékként is reklámozzák a filmet -, ami az iskolai feldolgozás során roppant ellentmondásos helyzeteket szülhet, és ami a pedagógiai célokkal ellentétes hatássokat válthat ki.

A film kerettörténete

Lefkovics Tamás bokszedző viszonya nagymértékben megromlott a fiával, Ivánnal, mivel az nem akart bokszoló lenni és szabadulni akart apja zsarnoki uralma alól. Évek óta nem beszélnek egymással. Iván Izraelbe menekült az apjával való konfliktus elől, ortodox zsidóként ott él és alapított családot, Budapestről csak az édesanyjával tartja a kapcsolatot. Az anya váratlan halálakor Iván a hatéves kisfiával hazatér, hogy a zsidó hagyományoknak megfelelően egyhetes gyászt, shivát üljenek a szülői házban. A két férfin és az unokán keresztül két világ feszül egymásnak, aminek a tétje a család egyesülése és össszhaangja.

Röviden néhány szó a zsidó gyászmunkáról: A zsidó vallásban a gyász különböző időszakaszaihoz más-más előírások tartoznak. Két fő részre oszthatjuk a szokásokat: a temetés előtti *(aninut)* és temetés utáni időszakra *(avelut)*. A temetést követően az első hét nap *(shiva)* a legmélyebb gyászidőszak, majd következik egy egyhónapos *(selósim)* periódus és a gyászév. A gyászév leteltével, a halál évfordulóján szokás sírkövet emelni.

Előzetes: https://www.youtube.com/watch?v=O-IamcrKNCY

Elöljáróban a lehetséges fókuszokról

A magyar-zsidó kulturális párbeszéd fájó hiányai

Ez a film nagyon fontos magyar-magyar, magyar-zsidó párbeszédet indíthat el az iskolában, de éppen azért, mert sok tekintetben érzékeny tabu-témát érint, rendkívül alapos és körültekintő (empatikus) előkészítést igényel. Nincs általában. A pedagógusnak az adott osztály, az adott tanulócsoport ismeretében kell arról döntenie arról, hogy levetíti-e a filmet. Amennyiben viszont levetítette, akkor mindenképpen szánjon bőséges időt az előkészítésre és a megbeszélésre, a felszínen megjelenő és rejtetten fölvetődő kérdések, problémák kezelésére, az esetleges viták elsimítására.

Miről van szó? Úgy gondolom, hogy a magyar társadalom mélyebb szinten még nem dolgozta föl, nem „beszélte ki" a magyar-zsidó, zsidó-magyar együttélés több évszázados traumáit. Nemcsak a Holokauszt tragédiáival nem nézett igazán szembe, hanem a korábbi és későbbi ellenségeskedésekkel, ellentétekkel sem. Sőt! Véleményem szerint a kulturális különbségekből adódó „másságot", illetve az eltérő „furcsaságokat" sem tudatosította. Ebből a szempontból a Holokauszt nagymértékben el is torzította a képet, mert a magyar-zsidó viszonyt kiemelte a természetes kölcsönösségi dimenzióból és áthelyezte az elkövető-áldozat leegyszerűsített sémájába, így a roppant differenciált és sokszínű magyar és zsidó közösség roppant bonyolult történelmi viszonyrendszerét óhatatlanul sematizálta és bipolárissá tette.

Jó lenne megteremteni, vagy éppen visszaállítani azt a helyzetet, amikor nem az *ők és mi*, *mi és ők* többnyire szemben álló kettősségben gondolkodunk, hanem sokféle átmenetben, sokféle összemosódó színben, amelyben nem az elkövető és az áldozat szégyene és bűntudata a meghatározó, hanem a közösségélmény megkeresése, az együttélés sokszor nehéz, sokszor örömteli érzete. Ehhez azonban az első lépés egymás megismerése.

A gyász és gyászmunka kiemelt egyéni és közösségi szerepe

Ennek a filmnek a legfontosabb értéke, hogy középpontjába a gyász került, amely az emberi létezés talán legmélyebb és legmisztikusabb érzelmeit mozgósítja és ami alkalmas arra is, hogy mind az egyéni, mind pedig a közösségi (nemzeti) szinten érvényes és újszerű tanulságos mondandót hordozzon. A párhuzam itt azért jó, mert ahogy személyi szinten a közös gyász (az anya halála) hoz megtisztulást, megbékélést az Apa és a Fia között, úgy közösségi szinten is hasonló út jelölhető ki. A közös gyász itt az lehet, hogy például a Holokausztot, illetve a második világháború közös veszteségeket, mint együttes magyar sorstragédiát gyászoljuk el (méltányos szembenézés, bocsánatkérés stb.), ami hosszú távon a megbékélés alapja lehet.

Az áldozat, az áldozatiság, mint a megváltás és megbékélés eszköze

A személyes és közösségi szál összekapcsolódásának, összekapcsolásának másik fontos motívuma az anya halála, az anya áldozata. Az anya áldozat, hiszen őrlődnie kell a férje és a fia közötti konfliktusban, hiszen elszakították tőle a fiát és az unokáját, hiszen a férje is eléggé hanyagolja boksz-szenvedélye miatt. Halálával ugyanakkor áldozatot („krisztusi megváltást"?) is hoz, hiszen miatta, a temetése miatt áll helyre a béke az Apa és a Fia között,

hiszen miatta egyesül ismét a család. A Holokausz eredeti jelentése is ez. Az ógörög ΄ολοκαυστον (holokauszton) szó jelentése „teljesen elégő áldozat”. A szó az ősi Ószövetségből (Szeptuagintából) ered és a héber עוֹלָה ólá-nak („ami felmegy”), azaz a „teljesen elégő áldozat”-nak a tükörfordítása.

Két kultúra aszimmetrikus találkozása a sport általános világában

A film ugyanakkor bravúrosan oldja meg, hogy ne legyen teljesen aszimmetrikus a két oldal. Szerencsésen elkerüli a múltban gyökerező hitviták terméketlen világát azzal, hogy nem a keresztény-zsidó különbségtételt és ellentétet állíja szembe egymással. Az Apa ugyanis nem hívő keresztény, így ellenszenvei sem vallási természetűek. A gyász amúgy sem közvetlenül vallási, sokkal inkább általános emberi ügy, a felekezeti hovatartozás legfeljebb a kereteket, a mítoszt és a szertartásokat határozza meg. A film ugyanakkor mégis kiegyenlíti a különbségeket azzal, hogy az Apa a sport, a boksz világában él. A boksz ugyanis képes arra, hogy általános világrendet, értékrendet, erkölcsöket (fair play), gondolkodási és viselkedési szabályokat, mindennapi szertartássokat és életkereteket adjon. Ráadásul az Apa edző, pedagógus, aki a maga „érdes”, de érzékeny módján képes mégis empátiára, képes arra, hogy odafigyeljen másokra.
A sport ebben az esetben kettős szerepet játszik. Egyfelől sok tekintetben ez a forrása Apa és Fia konfliktusának is, hiszen az Apa korábban erőszakos módon próbált versenyzőt faragni a fiából, ami elől a Fiú a vallásba, majd Izraelbe menekült. Ez az Apa számára a gyengeség jele volt, ami egy bajnokokat nevelő edző számára elfogadhatatlan volt, ami kibékíthetetlenné tette a kapcsolatukat: mindkettőjük számára idegen lett végérvényesen a másik világa. Ugyanakkor a sport – a boksz, amely sok tekintetben az egymás elleni versengés legnyíltabb és legtisztább formája –, a sportszerű gondolkodás a gyászmunka és az unokáért való közös felelősségvállalás segítségével a maga jól átlátható szabályrendszere révén mégis képes áttörni az évtizedek alatt felépült falakat, képes szeretetteljesen összekapcsolni a szembenálló feleket.

A vetítés előtti előzetes feladatok és ajánlatok

A széleskörű és gondos előkészítés különösen ajánlott

Ezt a filmet több szempontból is csak komoly előkészítő pedagógiai munka nyomán érdemes levetíteni. Ellenkező esetben film csak egy érthetetlen egzotikus vallástörténeti furcsaság lesz, ami inkább csak növeli az antiszemitizmust: „ni milyen furcsák”. A kívülállónak – ahogy az Apának is valóban furcsák a zsidó szertartások, ráadásul a jelenlegi értékzűrzavarban (anómiás világban) magához a halálhoz, a gyászhoz való viszonyunk is roppant ellentmondásos. Sokan inkább elrejteni igyekeznek a fájdalmakat („Ne a gyerek előtt!”), mások szívesen megélnék, de a mi (magyar?) kultúránkban erre már nincsenek kidolgozott szertartások, rituálék.

A film előzetes előkészítésének, majd pedig megbeszélésének éppen a gyászkultúra megismertetése lehet az egyik alapvető fókusza. Ebben az esetben nyugodtan lehet bipoláris szerkezetben gondolkodni azzal, hogy a finomabb (felekezeti) bemutatásokat külön lehet kiadni a diákoknak. Az is szerencsés – bizonyos mértékben a tananyaghoz illesztve – ha a diákok kiselőadásaira bízzuk az előkészítést. Itt ugyanis nagyon sokféle információra van

szükség a filmben szereplő rítusok megértéséhez, tehát indokolt a többszereplős előkészület. Ugyanakkor jó, ha van egy-egy diák, aki elmélyült a gyászmunka különböző szakaszainak ismeretében, akkor a továbbiakban – akár a film megállítása révén, akár a későbbi beszélgetés során – pontosíthatja, értelmezheti a látottakat.

Az előkészítés javasolt területei

1. Hogyan viszonyulunk szeretteink halálához? A gyász és a gyászmunka legfőbb kérdései.

Az ajánlott linkek tájékoztató jellegűek. Az interneten nagyon sok információt megtalálhatnak a diákok, amelyeket összekapcsolhatnak saját élményeikkel és családi tapasztalataikkal:

- https://gyaszmunka.hu/
- https://blog.integralakademia.hu/gyasz-es-gyaszmunka/
- https://eszi.bme.hu/document/210/original/gyasz_web2l.pdf

2. A zsidóság gyászmunkájának hagyományai

Az ajánlott linkek tájékoztató jellegűek. Az interneten nagyon sok információt megtalálhatnak a diákok

- https://zsido.com/fejezetek/halal-es-gyasz-3/
- https://kharon.hu/docu/2000-2001-tel_olah-gyasz.pdf
- https://zsidotemeto.nori.gov.hu/zsido-temetkezesi-szokasok

a/ Az ortodox (vallásos) hagyományok
b/ A neológ (vallásos) hagyományok
c/ A világi gyászmunka hagyományai

3. A magyar gyászmunka hagyományai
https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztyen-bibliai-lexikon-C97B2/g-gy-C9D14/gyasz-C9D8F/

a/ keresztény hagyományok (lehet felekezetileg is bontani)
https://confessio.reformatus.hu/v/a-mai-ember-viszonya-a-halalhoz-a-gyaszfeldolgozas-es-annak-hianya-a-xxi-szazadban/

b/ világi hagyományok
- https://epa.oszk.hu/00900/00939/00180/EPA00939_kereszteny_szo_2015_11_08.html

Az előkészítés javasolt formája személyes szál feldolgozása esetén

Bár nem lehet eltekinteni a kulturális különbségekből fakadó rétegektől, de van lehetőség arra is, hogy a feldolgozás során a pedagógus a párhuzamos szálra, az Apa és Fia generációs konfliktusára koncentrál. Ebben az esetben egy sajátos szocializációs probléma szereplőinek sajátos viszony rendszerét lehet megbeszélni és esetleg megjeleníteni: az apai (szülői)

elvárásoknak megfelelni nem tudó fiatal és a szülők drámáját. A film ürügyén beszélgetni lehet a különböző típusú generációs problémákról. Ebben az esetben különösen fontos, hogy - jó tanórai légkör esetén – a pedagógus képes legyen mozgósítani és bevonni a diákok személyes élményeit és tapasztalatait.

https://scholar.google.hu/scholar?q=gener%C3%A1ci%C3%B3s+probl%C3%A9m%C3%A1k+a+csal%C3%A1dban&hl=hu&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart

Lehetséges megfigyelési szempontok

1. Az Apa világa
- Lakókörnyezet
- Öltözködés
- A munkájához (sportedző) való viszony
- A feleségéhez való viszony – a kapcsolat érzelmi jellege
- A Fiához való viszony
- A tanítványaihoz való viszony
- Egyéb kapcsolatai

2. A Fiú világa
- Öltözködés
- A vallásához való viszony
- Az Apjához való iszony
- A fiához való viszony
- A hitsorosaihoz való viszony

3. Milyen jellegű konfliktusok vannak az Apa és a Fia között?
- A múltból hozott konfliktusok
- A filmben látható kulturális különbségekből fakadó konfliktusok
- Az unokával kapcsolatos konfliktusok

Felvethető kérdések és feladatok a film megnézése után

Foglaljátok röviden össze, mi jellemzi az Apa világát!
Foglaljátok röviden össze mi jellemzi a Fiú világát!
Miért nem tudják megbeszélni a problémáikat?
Milyen konfliktusmegoldási módjaik vannak?
Foglaljátok röviden össze a közöttük lévő feszültség és konfliktus okait!
Hogyan (milyen formában jelenik meg köztük lévő konfliktus?
Milyen fázisai vannak a filmben a konfliktus erősödésének?
Milyen szerepe van az Anyának a filmben?
Milyen szerepe van a filmben az unokának?
Milyen szerepe van a filmben a Fiú Izraelben élő feleségének?
Milyen szerepe van a filmben az Apa sport-tanítványának?
Mennyiben tud segíteni a környezet (barátok, ismerősök, hitsorosok) a konfliktus oldásában?

Milyen fázisai vannak az ortodox zsidó gyászmunkának?

Milyen fázisai vannak az Apa gyászának? Hogyan viszonyul felesége halálához?
Milyen kulturális különbségek nehezítik azt, hogy megértsék egymást?

Hogyan oldódik közöttük a feszültség?
Hogyan tudják egymást elfogadni?
Milyen fázisai vannak a konfliktus oldódásának?
Mit jelent ebben az esetben a megbocsátás az Apa és a Fiú esetében?
Tekinthető-e sajátos gyászmunkának kapcsolatuk megjavulása?
Mit vesztettek?
Mit nyertek?

Irodalom

https://port.hu/adatlap/film/mozi/lefkovicsek-gyaszolnak-lefkovicsek-gyaszolnak/movie-251542

https://www.puliwood.hu/kritikak/lefkovicsek-gyaszolnak-kritika-357195.html

https://www.kulter.hu/2024/04/lefkovicsek-gyaszolnak-kritika/

https://hetediksor.hu/2024/02/28/lefkovicsek-gyaszolnak-kritika/

https://artsomnia.hu/lefkovicsek-gyaszolnak-2024-kritika/

https://24.hu/kultura/2024/02/28/lefkovicsek-gyaszolnak-kritika-magyar-film-breier-adam/